บทความวิชาการ (Academic Article)

“ลาวดำเนินทราย” การเปลี่ยนแปลงที่ยังธำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และคุณค่าในตัวเอง

“*Lao Damnoen Sai*”: Musical Change with a Continuation of Unique Value

กฤษฎา สุขสำเนียง / Krissada Sooksumnieng
อาจารย์ ดร., คณะดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
Dr., The Faculty of Music Interdisciplinary, Bangkokthonburi University
nengnengpk@hotmail.com

Received: March 23, 2022 **Revised:** May 24, 2022 **Accepted:** August 23, 2022 **Published:** August 31, 2022

บทคัดย่อ

เพลงลาวดำเนินทราย เป็นผลงานการประพันธ์ของจ่าเผ่นผยองยิ่ง (โคม) ซึ่งได้ประพันธ์ไว้แต่เพียงทางขับร้อง ต่อมาพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ได้คิดทางดนตรีขึ้นใช้สำหรับขับร้องและบรรเลง ซึ่งเป็นเพลงอัตราจังหวะ 2 ชั้น สำเนียงลาว หน้าทับสองไม้ (ลาว)

มีการนำเพลงลาวดำเนินทราย ไปปรับปรุงเป็นรูปแบบต่าง ๆ คือ 1) ประเภทเพลงไทยแบบแผน ได้แก่ เพลงลาวดำเนินทรายทางเปลี่ยน โดยหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และเพลงไทยดำเนินดอย พระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี 2) ประเภทเพลงไทยสมัยนิยม ได้แก่ เพลงดำเนินทราย และเพลงดำเนินทราย ในรูปแบบสังคีตสัมพันธ์ โดยครูเอื้อ สุนทรสนาน เพลงสัญญาสวาท โดยครูพยงค์ มุกดา และเพลงคืนพิศวาส โดยครูสมาน กาญจนะผลิน บทความเรื่องนี้ผู้เขียนได้ทำการศึกษาท่วงทำนองเพื่อหาจุดแตกต่างให้เกิดความเข้าใจอย่างแท้จริงในเพลงลาวดำเนินทราย ที่นำไปปรับปรุงเป็นรูปแบบต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นที่เพลงไทยสมัยนิยมเป็นสำคัญ

การปรับปรุงอย่างเพลงไทยแบบแผนยังคงจารีตของเพลงไทยไว้ทุกประการ ส่วนการปรับปรุงเป็นเพลงไทยสมัยนิยม ปรับตามทางบรรเลงเป็นเพลงเนื้อเต็ม ที่แตกต่างกันพบว่าส่วนใหญ่จะปรับเพิ่มจังหวะและทำนองในท่อนที่ 2 ยกเว้นเพลงดำเนินทราย ในรูปแบบสังคีตสัมพันธ์เท่านั้นที่คงทำนองตามต้นฉบับการบรรเลงของดนตรีไทย

จากการนำท่วงทำนองเพลงลาวดำเนินทราย ไปปรับปรุงในรูปแบบต่าง ๆที่หลากหลาย ย่อมเป็นตัวชี้วัดที่สนับสนุนความนิยมของเพลง อันแสดงให้เห็นถึงคุณค่าความงดงามในเชิงดุริยางคศิลป์ของเพลงลาวดำเนินทรายได้อย่างดีที่สุด

คำสำคัญ: ดำเนินทราย, สังคีตสัมพันธ์, เพลงไทยแบบแผน, เพลงไทยสมัยนิยม, เพลงไทยร่วมสมัย

Abstract

Lao Damnoen Sai is one of the well-known Thai classical songs; it was composed initially by Chaphenphayongying (Khom) with the vocal part only. Later, Phraya Prasan Duriyasap (Plaek Prasansap) composed the instrumental part of *Lao Damnoen Sai* in *song chan* metric level with *nathap song mai lao* rhythmic pattern.

Lao Damnoen Sai was arranged to be different song versions: 1) as a Thai classical version such as *thang plian* arranged by Luang Pradit Phairoh (Sorn Silapabanleng) and *Thai Damnoen Doi* with the lyrics written by HRH Princess Maha Chakri Sirindhorn of Thailand and 2) as a contemporary Thai version: *Damnoen Sai* as Sangkhit Samphan musical production led by Eua Sunthornsanan, *Sanya Sawat* by Phayong Mukda, and *Khuen Phitsawat* by Saman Kanchanaphalin. Therefore, this article examines the musical differentiations amongst various versions of *Lao Damnoen Sai* by focusing more on the Thai contemporary version.

On the one hand, Thai classical versions were arranged based on Thai classical music tradition. On the other hand, contemporary Thai versions employ the *nua tem* formation, which has no *uean* (wordless vocalisation) in the vocal part. The prominent adaptation found was the addition of melody in the second section, whereas *Damnoen Sai*, as a Sangkhit Samphan musical production, remains entirely melodies of the original version.

Various adapted versions of *Lao Damnoen Sai* could be indicators to support the popularity of this song, which perfectly reflects the musical value and aesthetics of *Lao Damnoen Sai*.

Keywords: *Damnoen Sai*, sangkhit samphan, Thai classical music, Thai popular music, Thai contemporary music

บทนำ

เพลงลาวดำเนินทราย เป็นผลงานการประพันธ์ของจ่าเผ่นผยองยิ่ง (โคม) ซึ่งได้ประพันธ์ไว้แต่เพียงทางขับร้อง ต่อมาพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ได้คิดทางดนตรีขึ้นใช้สำหรับขับร้องในวงเครื่องสายปี่ชวา (มนตรี ตราโมท และ วิเชียร กุลตัณฑ์, 2555) ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย

ความนิยมในเพลงลาวดำเนินทราย ในวงการดนตรีไทยมีมาก ถึงขั้นวงดนตรีชั้นนำของประเทศโดยหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ได้นำเพลงนี้มาประพันธ์เป็นทางเปลี่ยน

ต่อมา เมื่อการดนตรีในประเทศไทยมีพัฒนาการมาจนถึงบทเพลงไทยสากล เพลงลาวดำเนินทรายได้รับการนำมาแต่งทางขับร้องใหม่ในรูปแบบเพลงไทยเนื้อเต็ม โดยครูเอื้อ สุนทรสนาน เป็นผู้นำท่วงทำนองมาให้ครูแก้ว อัจฉริยะกุล บรรจุคำร้อง ในนามของวงดนตรีกรมโฆษณาการหรือกรมประชาสัมพันธ์ในปัจจุบัน

จากนั้น ได้มีการนำเพลงลาวดำเนินทราย มาเรียบเรียงใหม่ในรูปแบบของเพลงไทยสากลจนเป็นที่รู้จักอีกหลายเพลง เช่น เพลงคืนพิศวาส โดยครูสมาน กาญจนะผลิน เพลงสัญญาสวาท โดยครูพยงค์ มุกดา เป็นต้น

นอกจากนั้น ในส่วนของดนตรีไทยแบบแผน สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ยังทรงพระราชนิพนธ์เนื้อร้องขึ้นใหม่ ในปี พ.ศ. 2523 ขับร้องและบรรเลงด้วยท่วงทำนองเดิม พระราชทานชื่อว่า เพลงไทยดำเนินดอย

เพลงลาวดำเนินทราย ที่ได้รับการปรับปรุงขึ้นในภายหลัง ในรูปแบบของเพลงไทยสากลมีทำนองที่แตกต่างกันบ้าง ไม่สามารถบรรเลงด้วยโน้ตฉบับเดียวกันได้ มีความคลาดเคลื่อนกันในบางแห่ง ด้วยความหลากหลายที่ได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ ผู้เขียนจึงมีความสนใจที่จะวิเคราะห์ท่วงทำนอง ศึกษาหาจุดแตกต่างเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างแท้จริงของเพลงลาวดำเนินทรายในรูปแบบต่าง ๆ และเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์งานทางด้านดุริยางคศิลป์ในโอกาสต่อไป

เพลงลาวดำเนินทราย

สองนางงามก็เล้าโลมถามพี่เลี้ยงเฉลย ชะคนเคยบ่ายเบี่ยงเลี่ยงหลอกหลอน
เผือจากเมืองบุรีรัมยะนคร มะโนห่อน มะโนห่อนเที่ยวค้ามากับพราหมณ์
โอ้ว่าปากเอ๋ยปาก ปากเอ๋ยข้อยอยากจะหยิก
คำกลับกลอกหลอกแพลงพลิก หัวใจริกริกเคืองเอย
ช่างใส่สีทำคดีอำพราง สองนายเอย
ข้ารู้ถึง หัวใจพี่เพลี่ยง (เอ๊ะ) ถึงพี่จะเลี่ยง สุดที่จะเถียงแล้วเอย

(มนตรี ตราโมท และ วิเชียร กุลตัณฑ์, 2555, น. 456)

เพลงลาวดำเนินทราย เป็นเพลงไทยประเภทเพลง 2 ชั้น สำเนียงลาว หน้าทับสองไม้ (ลาว) ประพันธ์ทางร้องโดยจ่าเผ่นผยองยิ่ง (โคม) และพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) เป็นผู้ประพันธ์ทางบรรเลง แต่แรกมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้บรรเลงและขับร้องในวงเครื่องสายปี่ชวา

โครงสร้างเพลงลาวดำเนินทราย

ลักษณะท่วงทำนองของเพลงลาวดำเนินทราย เป็นเพลงไทยสำเนียงลาว ระบบ 5 เสียง (Pentatonic scale) ประกอบด้วยเสียง โด เร มี ซอล และ ลา ซึ่งเป็นโน้ตหลักของเพลงไทยสำเนียงลาว อัตราจังหวะ 2 ชั้น หน้าทับสองไม้ (ลาว) มี 2 ท่อน ท่อน 1 เขียนด้วยโน้ตตัวอักษรไทย จะได้ 6 บรรทัดเท่ากันทั้งทางขับร้องและบรรเลง ส่วนท่อน 2 เขียนด้วยโน้ตตัวอักษรไทย ทางขับร้องมี 12 บรรทัด ส่วนทางบรรเลงมีเพียง 11.5 บรรทัด ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ตอนท้ายมีการซ้ำทำนองเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ของเพลงเพื่อจะลงจบ

ภาพที่ 1 *โน้ตเพลงลาวดำเนินทราย แสดงท่วงทำนองที่เป็นเอกลักษณ์ทางบรรเลงของเพลง*

– – – –	มˌ ซˌ ดˌ รˌ	มˌ รˌ ดˌ ล	ดˌ ซ – ล	– ม ซ ล	– รˌ ดˌ ล	– มˌ รˌ ดˌ	– ซˌ มˌ รˌ

หมายเหตุ. โดย กฤษฎา สุขสำเนียง, 2565.

***ภาพที่ 2** โน้ตเพลงลาวดำเนินทราย ทางร้องและทางบรรเลง*

โน้ตเพลงลาวดำเนินทราย

ท่อน 1 ทางร้อง

– – – –	– – – –	– – ดˌ ล	– ซ – ซล	– ซม – –	– ร – ม	– ซ – ล	– ซม – ซล
		ฮึ้งเงอ	เอิงเง้อ	เออเอ่อ	เอ่อเออ	เออเฮอ	เออเอ่อเออเฮอ
– – – –	– ซ – ล	– ดˌ – รˌ	ดˌมˌรˌ – รˌ	– – – –	– – – –	– ซˌ – มˌ	– รˌมˌ – ซˌ
	เอ่อเออ	เอ่อเออ	เอ่อเฮ้อเอิงเงย			สองนาง	อื่อฮือง่าม
– – – –	– ซˌดˌ – รˌมˌ	– – – รˌดˌ	– – – ดˌ	– รˌ – ดˌลˌ	– ซ – ล	– – ดˌ ล	– ซฺซฺ ซ
	ก็ เล้า	โลม	ถาม	ฮืออืออื่อ	เอ่อ เออ	ฮึเงอ	เออเฮ้อเอิงเงอ
– – – –	– ซ – ล	– – ดˌ ล	– ซฺซฺ ซ	– – รม	– ซ – ดˌ	– – – รˌมˌ	– รˌ มˌ มˌซˌ
	เอ่อ เออ	ฮึเงอ	เออเฮ้อเอิงเงอ	เอ่อเออ	เอย พี่	เลี้ยง	เฉลย
– – – –	– – – –	– ดˌ – รˌ	มˌ รˌ มˌมˌ มˌ	– – – –	– – – –	– ซˌ – มˌ	– รˌมˌ – ซˌ
		เอ่อเออ	เฮอเออเฮ้อเอิงเงย			ชะ คน	เอ่อ เคย
– – – –	– ดˌ – รˌ	– มˌรˌ – ล	– – – ล	– – – ดˌ	– รˌดˌ – ซ	– รˌดˌ – ดˌ	– – – รˌซˌ รˌมˌรˌดˌ
	เอ่อเออ	เฮ้อเอยบ่าย	เบี่ยง	เออ	เฮ้อเอิงเงย	เลี่ยงหลอก	หลอนอืออืออื่อ

ท่อน 1 ทางบรรเลง

– – – –	– – – –	ดˌ รˌ ดˌ ล	– ซ – ม	– – – –	– ร – ม	– ซ – ล	ซมซล
– – – –	– ซ – ล	– ดˌ – รˌ	ดˌ มˌ รˌ รˌ	– – – –	– – – –	– ซˌ – มˌ	– รˌ มˌ ซˌ
– – – –	– ดˌ – มˌ	– – ซˌรˌ	มˌ รˌ ดˌ ล	– – – –	ร ม ซ ล	ซ ล ดˌ ล	– ซ ซ ซ
– – – –	ร ม ซ ล	ซ ล ดˌ ล	– ซ ซ ซ	– ด ร ม	– ซ – ล	– ด – ม	– ร ม ซ
– – – –	– – – ดˌ	– – – รˌ	มˌ รˌ ซˌ มˌ	– – – มˌ	– มˌ มˌ มˌ	– ซˌ – มˌ	– รˌ มˌซˌ
– – – –	– ดˌ – มˌ	– – ซˌ รˌ	มˌ รˌ ดˌ ล	– – ดˌ ล	ซ ม ซ ล	– ดˌ – มˌ	– รˌ – ดˌ

ท่อน 2 ทางร้อง

– – – –	– – – –	– – – ดำ ล	– ซ – ล ดำ	– – – –	– – – –	– ซ – ม	– ร ม – ซ
		ฮึ้งเงอ	เอ่อ เอย			เผือจาก	เมือง
– – – –	– – – –	– – ล ล	– – – ล	– – – –	– – – –	– – ซ ซ ล	– – ซ ซ
		บุรี	รั–			มยะ	นคร
– – – ล	– ซ ม – –	– – ซ ซ	– – – ม	– ซ ดำ – ซ ล	– – – –	– – มำ มำ	– – – ริ มำ
ฮือ	ออือยื่อ	มโน	ห่อน	น้อ		มโน	ห่อน
– – – ซ์ มำ	– ริ ดำ – รำ	– – – –	– – – –	– – ดำ ดำ	– ล ดำ – ดำ	– ริ มำ – ซ์ รำ	– ดิ ล – ดิ ริ ดำ ล
ฮึ้งเงอ	เออเอ่อเอย			มโน	ห่อน	ฮึ้งเงย	เที่ยวค้า
– – – ล ดำ	– – – ซ	– ม – ซ	– ล – ล	– – – ซ	– ม ซ ม	– – – ล	– ดำ – ซ
เอ๋ย	มา	กับ	พราหมณ์	โอ้	ว่าปาก	เอ๋ย	ปาก
– – – ล	– – – –	– – – ดำ ล	– ซล ซ – ซ	– – – –	– – – –	– ล ซ – ดำ ล	– ซ ม – ซ ล
อือ		ฮึ้งเงอ	เออเฮ้อเอิงเงอ			เฮ้อเอิง เงอ	เออ
– – – –	– – – –	– ล – ท	– ลท ล – ล	– – – ซ	– ม ซ ม	– – – ล ดำ	– ม – –
		ออือฮื้อ	ออือฮื้อเอิงเงย	โอ้	ว่าปาก	เอ๋ย	ปาก
– ม – ล ดำ	– ซ์ ม – ม	– – – ซ	– ม – –	– มำ – รำ	– – – รำ	– รำ – มำ	– ซำ – –
ปากเอ๋ย	ข้อยอยาก	จะ	หยิก	คำ กลับ	กลอก	หลอกแพลง	พลิก
– มำ ซ์ – มำ	– – ซำ ซำ	– – – ร มำ รำ ดำ	– – – ด	– – – –	– – – –	– ร์ ดำ – ดำ	ร มำ รำ ดำ – ดำ รำ
หัว ใจ	ริกริก	เคือง ฮือฮือฮือ	เอย			ช่าง ใส่	ออือฮื้อ ออือฮือสี
– – – ดำ	– – ดำ ดำ	– – – –	– รำ – รำ	– – – –	– – – –	– ดิ ริ – ดำ	– ล ดำ – ริ มำ
ทำ	คดี		อำพราง			สองนาง	อื่อ ยือ เอ๋ย
– – – ซ์ รำ	– ม ริ ดำ – –	– ม ซ์ – รำ มำ	– ริ ดำ – ดำ	– รำ – ดำ ล	– ม ซ์ – มำ	– – – มำ	– ริ ดำ – ร์
ฮึ้งเงอ	เฮ้อเออเออ	ข้า รู้	ถึง		หัว ใจ	พี่	เพลี่ยง
– ดำ ริ – ซำ	– – – –	– ม ซ์ – มำ	– ริ ดำ ริ ดำ	– รำ – ม	– ริ ดำ ริ มำ	– ซ์ – ร มำ รำ ดำ	– – – ดำ
เอ๊ะ		ถึง พี่	จะเลี่ยง	สุด ที่	จะเถียง	แล้ว ฮือออือ	เอย

ท่อน 2 ทางบรรเลง

(ดำ รำ ดำ ล	ดำ ซ ล ดำ)	(ดำ รำ ดำ ล	ดำ ซ ล ดำ)	(ซ ล ซ ม	ซ ร ม ซ)	(ซ ล ซ ม	ซ ร ม ซ)
(ดำ รำ ดำ ล	ดำ ซ ล ดำ)	– ม ซ ล	ซ ล ดำ ล	– – ซ ม	– – – –	ร ม ซ ล	ซ ล ดำ ซ
– – ม ล	– – – –	– ซำ – มำ	– มำ มำ มำ	– ซ – –	– ดำ – รำ	– มำ ซำ รำ	มำ รำ ดำ ล
– รำ ดำ ล	ดำ ล ซ ม	ร ม ซ ล	ดำ ซ – ล	– – – ม	– – – ล	– – – ดำ	– – – ล
– – – –	– – – –	ซ ล ดำ ล	ซ ม – ซ	– – – –	– – – –	ล ซ ดำ ล	ซ ม ซ ล
– – – –	– – – ล	– ล ล ล	– ล – ล	– – – ม	– – – ซ	– ม ซ ล	ดำ ซ – –
– ม ซ ล	ดำ ล ซ ม	– – ซ ล	ดำ ซ – –	– ดำรำมำ	ซำ มำ รำ ดำ	– – มำ รำ	ซำ มำ – –
มำ ซำ ดำ รำ	มำ รำ ดำ ล	มำ รำ ซำ มำ	– รำ – ดำ	– – – –	มำ ซำ ดำ รำ	มำ รำ ดำ ล	ดำ ซ – ล
– ม ซ ล	– รำ ดำ ล	– มำ รำ ดำ	– ซำ มำ รำ	– – – –	– ดำ – มำ	– – – รำ	ดำ มำ รำ ดำ
– – – –	– – – ดำ	– ดำ ดำ ดำ	– ดำ – ดำ	– – – –	มำ ซำ ดำ รำ	มำ รำ ดำ ล	ดำ ซ – ล
– ม ซ ล	– รำ ดำ ล	– มำ รำ ดำ	– ซำ มำ รำ	– – – –	– – – –	– มำ – รำ	– มำ มำ มำ
– มำ – รำ	ซ– มำ มำ มำ	– – – รำ	ดำ มำ รำ ดำ				

หมายเหตุ. โดย กฤษฎา สุขสำเนียง, 2565.

จากโน้ตที่ครูมัณฑนา อยู่ยั่งยืน (มัณฑนา อยู่ยั่งยืน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 มีนาคม 2565) เป็นผู้บอกทางขับร้องให้บันทึก และครูฐิระพล น้อยนิตย์ (ฐิระพล น้อยนิตย์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 มกราคม 2565) เป็นผู้บอกทางหลักของเพลงให้บันทึก เมื่อเปรียบเทียบทางร้องกับทางบรรเลงแล้วจะเห็นได้ว่าท่วงทำนองท่อน 1 มีความสมบูรณ์ทั้งจำนวนที่เท่ากันและลูกตกที่ลงตรงกัน สามารถบรรเลงลำลองไปกับการขับร้องได้อย่างพอดี

ส่วนท่อน 2 ทางบรรเลงโน้ตบรรทัดที่ 3 ตั้งแต่ห้องที่ 5 จนถึงบรรทัดทัดที่ 4 ห้องที่ 4 รวม 8 ห้อง ได้ถูกขยายเป็น 2 เท่า (16 ห้อง) ในทางขับร้อง ด้วยทำนองโยนเสียง “ลา” (ฐิระพล น้อยนิตย์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 22 มีนาคม 2565)

ภาพที่ 3 *โน้ตเพลงลาวดำเนินทราย เปรียบเทียบทางขับร้องช่วงที่ขยายออกจากทางบรรเลง*

ทางบรรเลง	– ซ ำ – –		– ด ำ – ร ำ		– ม ำ ซ ำ ร ำ		ม ำ ร ำ ด ำ ล	
ทางขับร้อง	– ซ$^{ที่}$–ซ^{ล}	– – – –	– – ม ำ ม ำ	– – – ร ำ^{ม}	– – – ซ^{ำ}ม ำ	– ^{ร}ด ำ – ร ำ	– – – –	– – – –
	เนาะ		มโน	ห่อน	ซึ้ง$^{}$เงอ	เออ^{ล}เอ่อเอย		

– ร ำ ด ำ ล		ด ำ ล ซ ม		ร ม ซ ล		ด ำ ซ – ล
– – ด ำ ด ำ	– ล^{ด} – ด ำ	– ^{ร}ม ำ – ซ^{ร} ำ	– ด^{ล} – ด^{ร}ด ล	– – – ล^{ด}	– – – ซ	– ม – ซ	– ล – ล
มโน	ห่อน	ซึ้ง$^{}$เงย	เที่ยวค้า	เอ๋ย	มา	กับ	พราหมณ์

ทางบรรเลง
ทางขับร้อง

หมายเหตุ. โดย กฤษฎา สุขสำเนียง, 2565.

นอกจากนั้น ทางบรรเลงยังเพิ่มทำนองโยนเสียง “โด” ต่อท้ายบรรทัดที่ 10 ของทางขับร้อง ดังนั้น หากต้องการบรรเลงแบบลำลอง ผู้บรรเลงจะต้องใช้ความสามารถประดิษฐ์ทางบรรเลงให้สอดคล้องกับทางขับร้อง จึงจะสามารถบรรเลงและขับร้องไปด้วยกันได้ (ฐิระพล น้อยนิตย์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 22 มีนาคม 2565)

ภาพที่ 4 *โน้ตเพลงลาวดำเนินทราย แสดงทางขับร้องที่เพิ่มทำนองโยนในทางบรรเลง*

ทางบรรเลง	– ม ซ ล	– ร ำ ด ำ ล	– ม ำ ร ำ ด ำ	– ซ ำ ม ำ ร ำ	– – – –	– ด ำ – ม ำ	– – – ร ำ	ด ำ ม ำ ร ำ ด ำ
ทางขับร้อง	– – – ด ำ	– – ด ำ ด ำ	– – – –	– ร ำ – ร ำ	– – – –	– – – –	– ด^{ร} – ด ำ	– ล^{ด} – ^{ร}ม ำ
	ทำ	คดี		อำพราง			สองนาง	เอ๋ย

ทางบรรเลง	– – – –	– – – ด ำ	– ด ำ ด ำ ด ำ	– ด ำ – ด ำ	– – – –	ม ำ ซ ำ ด ำ ร ำ	ม ำ ร ำ ด ำ ล	ด ำ ซ – ล
ทางขับร้อง	ทางขับร้องไม่มีทำนองโยน 4 ห้องนี้				– – – ซ^{ร} ำ	– ^{ม}ร^{ำ}ด ำ – –	– ม^{ซ} – ร^{ม} ำ	– ^{ร}ด ำ – ด ำ
					ฮึ้ง$^{}$เงอ	เฮ้อ	เข้า รู้	ซึ้ง

ทางบรรเลง	– ม ซ ล	– ร ำ ด ำ ล	– ม ำ ร ำ ด ำ	– ซ ำ ม ำ ร ำ
ทางขับร้อง	– ร ำ – ด^{ล}	– ม ำ^{ซ} – ม ำ	– – – ม ำ	– ^{ร}ด ำ – ร ำ
		ถึง ใจ	พี่	เพลี่ยง

หมายเหตุ. โดย กฤษฎา สุขสำเนียง, 2565.

เพลงลาวดำเนินทราย เพลงไทยดำเนินดอย และเพลงลาวดำเนินทรายทางเปลี่ยน ล้วนเป็นการประพันธ์เพลงตามวิธีการของการประพันธ์เพลงไทยแบบแผนทั้งสิ้น

การเปลี่ยนแปลงของเพลงลาวดำเนินทราย

ในการขับร้องและบรรเลงเพลงลาวดำเนินทราย แบบเพลงไทยแบบแผน ได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงที่พบได้ในเบื้องต้นคือ การประพันธ์ทำนองของพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ที่มีท่วงทำนองในท่อนที่ 2 ไม่เท่ากับทางขับร้องของจ่าเผ่นผยองยิ่ง (โคม) ดังโน้ตในภาพที่ 3 และ 4 จากทางบรรเลงนี้เอง หลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ได้นำเพลงนี้มาประพันธ์เป็นทางเปลี่ยน ผลัดกัน

บรรเลงแยกเครื่องมือแบบวรรคต่อวรรค และเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นอีกครั้ง เมื่อสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระราชนิพนธ์เนื้อร้องขึ้นใหม่ ขับร้องและบรรเลงด้วยท่วงทำนองเดิม พระราชทานชื่อใหม่ว่า เพลงไทยดำเนินดอย

ความนิยมของเพลงลาวดำเนินทราย ได้แพร่หลายมาจนถึงยุครัฐนิยมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม วงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์โดยครูเอื้อ สุนทรสนาน ทำหน้าที่หัวหน้าวง ได้ดำเนินงานสนองนโยบายของรัฐ โดยการนำเพลงไทยมาปรับให้บรรเลงและขับร้องด้วยวงดนตรีสากลเป็นเพลงไทยสมัยนิยม และปรับชื่อเพลงเดิมที่เป็นชื่อภาษาต่าง ๆ ให้ปราศจากชื่อประเทศอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ประเทศไทย ในการนี้เพลงลาวดำเนินทราย ก็เป็นเพลงหนึ่งที่ครูเอื้อเลือกที่จะนำมาขับร้องและบรรเลงใหม่ในรูปแบบของดนตรีสากล ด้วยชื่อ “ดำเนินทราย”

เพลงดำเนินทราย

เพลงดำเนินทราย ของวงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์ปรับปรุงท่วงทำนองโดยครูเอื้อ สุนทรสนาน และมอบหมายให้ครูแก้ว อัจฉริยะกุล เป็นผู้ประพันธ์คำร้อง เนื้อหาเป็นเพลงขับร้องคู่เกี้ยวพาราสีของชาย–หญิง ผู้ที่ขับร้องต้นฉบับคือ ครูเอื้อ กับมัณฑนา โมรากุล (ศิลปินแห่งชาติ พุทธศักราช 2552)

ภาพที่ 5 *ภาพประกอบวีดิทัศน์ เพลงดำเนินทราย เผยแพร่ทางสื่อออนไลน์*

หมายเหตุ. จาก *ดำเนินทราย มัณฑนา สุนทราภรณ์*, โดย Metro Records, 2014, YouTube (https://www.youtube.com/watch?v=zwqcVA0u62I).

ภาพที่ 6 *โน้ตเพลงดำเนินทราย สำหรับเปียโน ของวงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์*
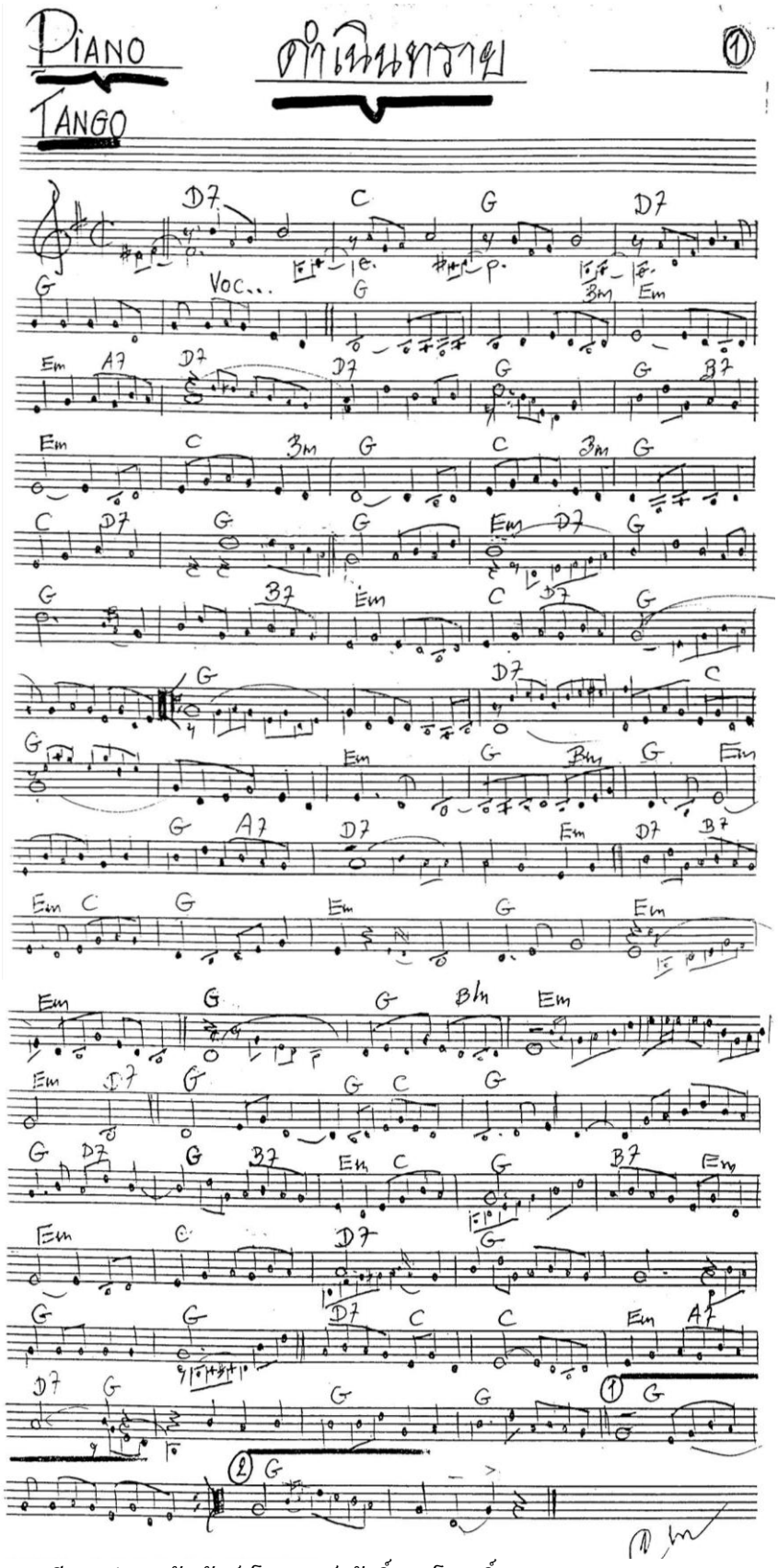
หมายเหตุ. จาก *วงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์*, โดย ศุกร์สวัสดิ์ ถาวโรฤทธิ์.

เนื้อเพลงดำเนินทราย

ท่อน 1

ญ. แสงจันทร์นวลผ่อง เมื่ออยู่กับคู่ประคอง เธอกอดตระกองให้มองจันทร์
ช. แสงจันทร์เฉิดฉัน แต่นวลน้องยิ่งนวลกว่านั้น
ญ. ปากคำนะช่างรำพัน เปรียบเทียบน้องเทียมดวงจันทร์
ช. ใช่แสร้งรำพันเสกสรรดอกหนา
ญ. ชื่นชวนเชย
ช. หอมเอยบุปผา แก้มเธอนั้นยิ่งหอมยิ่งกว่า
ญ. อุ๊ยน่าหยิกขา ช่างมาเพ้อได้

ท่อน 2

ช. เธอรักพี่บ้างไหม
ช. ที่รักน่ะรักแค่ไหน
ช. จะอยู่กับพี่ทั้งคืนได้ไหม
ช. ใจพี่หลงทิ้งไม่ลงแน่ ไม่ผันแปรแน่แท้เอย
ช. แต่พี่หวังเชยชื่นใจ
ญ. ไม่รักจะมาด้วยทำไม
ญ. แค่เพียงหัวใจก็ยอมได้
ญ. จะอยู่ก็ได้เป็นไร ขวัญใจเอย
ญ. โอ้ ปากหนอปาก นี่แหละหวานมากไม่อยากเลย
ญ. โอ๊ใจ หนอใจ อย่าทิ้งอย่าขว้างอย่าร้างไกล
ช. ชื่นชู้คู่ชื่นระรื่นฤทัย รักด้วยใจจึงได้ไม่หักรักมลาย
ญ. ขอเพียงรักเคียงคู่กัน
ช. ผูกพันไม่ลืมเลย
ญ. พี่เอ๋ย อย่ามีกลาย แม้รักเธอเลือนเคลื่อนคลาย จะกลั้นใจให้ตายนะ
ช. ถ้าหากเธอตายพี่ขอกลั้นใจตายตามเอย

การปรับปรุงเพลงดำเนินทราย ในรูปแบบของครูเอื้อ เป็นการบรรจุคำร้องเข้าไปให้เท่ากับหรือใกล้เคียงกับท่วงทำนองเพลงทำนองมากที่สุด เรียกเพลงลักษณะนี้โดยรวมว่า “เพลงเนื้อเต็ม” จากบทเพลงที่ครูเอื้อปรับปรุงมานั้นพบว่า มีความใกล้เคียงกับทางบรรเลงมากกว่าทางขับร้องของดนตรีไทย โดยท่อน 1 มีความเท่ากันทุกประการกับดนตรีไทย ส่วนท่อน 2 ทำนองได้รับการปรับปรุง 3 แห่ง ด้วยการเพิ่มจังหวะและทำนองเพลง กล่าวคือ

1. ครูเอื้อเพิ่มทำนองเพลงอีก 2 ห้องเพลง (2 จังหวะ) ก่อนขึ้นต้นท่อน 2 เพื่อให้เกิดการแบ่งท่อนที่ชัดเจน ทั้งนักร้องก็จะได้มีจังหวะในการเตรียมตัวขับร้องในท่อนต่อไปได้

ภาพที่ 7 *โน้ตเพลงดำเนินทราย แสดงจังหวะที่เพิ่มขึ้นมาจากทำนองเพลงลาวดำเนินทราย ก่อนขึ้นต้นท่อน 2*

ดำเนินทราย	เพิ่ม 2 จังหวะ						- - - -	- - - -
	ด(ด)ร(ด)-(ด)ล	-ด(ช)-ล(ด)	- - - -	- - - -	ซลซม	ซ(มร)-มซ	- - - -	- - - -
	เธอรัก พี่	บ้างไหม			ไม่รักจะมา	ด้วยทำไม		
ลาวดำเนินทราย	(ดรัดล	ดซลด)	(ดรัดล	ดซลด)	(ซลซม	ซรมซ)	(ซลซม	ซรมซ)

หมายเหตุ. โดย กฤษฎา สุขสำเนียง, 2565.

2. ท่อน 2 เพิ่มทำนองดนตรีอีก 2 ห้องเพลง (2 จังหวะ) ทำให้ทำนองช่วงแรกของท่อนเพลงเป็นลูกล้อทั้ง 3 ครั้ง

ภาพที่ 8 *โน้ตเพลงดำเนินทราย แสดงจังหวะที่เพิ่มขึ้นมาจากทำนองเพลงลาวดำเนินทราย ลูกล้อที่ 3*

ดำเนินทราย	ด ร ด ล	–ด̍ˢ–ล̍ᵈ	– – – –	– – – –	ซ ล ด ล	–ล̍ˢ–ซ̍ˡ	–ซ–ซ̍ᵐ	– – – –
	ที่รักน่ะรัก	แค่ ไหน			แค่เพียงหัวใจ	ก็ยอม	ได้	
ลาวดำเนินทราย	(ดˌรˌดˌล	ดˌซลดˌ)	ลาวดำเนินทรายไม่เว้น 2 ห้องนี้		– มซล	ซลดˌล	– – ซม	– – – –

หมายเหตุ. โดย กฤษฎา สุขสำเนียง, 2565.

3. บรรทัดที่ 3 ของท่อน 2 ครูเอื้อยังแทรกทำนองไว้อีก 4 ห้องเพลง (4 จังหวะ) ระหว่างห้องที่ 6 กับห้องที่ 7 ได้อย่างแนบเนียน

ภาพที่ 9 *โน้ตเพลงดำเนินทราย แสดงจังหวะที่เพิ่มขึ้นมาจากทำนองเพลงลาวดำเนินทราย บรรทัดที่ 3*

ห้องที่	3	4	5	6	ครูเอื้อเพิ่ม 4 ห้องนี้				7	8
ดำเนินทราย	มรมม̍ʳᵈ	–มม–	–ม̍ʳ–ร	–ม̍ʳᵈ–ร	– – – –	– – – –	–ด–ด̍ˡ	–ด̍–ˌม	–ซดร	–ม̍ʳᵈ–ด̍ˡ
	จะอยู่ก็ได้	เป็นไร	ขวัญใจ	เอย			ใจพี่	หลง	ทิ้งไม่ลง	แน่
ลาวดำเนินทราย	–ซˌ–มˌ	–มˌมˌมˌ	–ซˌ– –	–ดˌ–รˌ	ทางบรรเลงดนตรีไทยไม่เว้น 4 ห้องนี้				–มˌซˌรˌ	มˌรˌดˌล

หมายเหตุ. โดย กฤษฎา สุขสำเนียง, 2565.

การบรรเลงและขับร้องเพลงดำเนินทรายนี้บรรเลงด้วยวง Big band ตามรูปแบบการบรรเลงของวงดนตรีสากลกรมประชาสัมพันธ์ บนบันไดเสียง G major จังหวะ Tango ความเร็ว ♩ = 85

มัณฑนา โมรากุล (การสื่อสารส่วนบุคคล, 21 มีนาคม 2559) เล่าถึงประวัติเพลงดำเนินทรายว่า เมื่อร้องครั้งแรกออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย คำร้องท่อน 2 ร้องว่า

ช. เธอรักพี่บ้างไหม — ญ. ไม่รักจะมาด้วยทำไม
ช. ที่รักน่ะรักแค่ไหน — ญ. แค่เพียงหัวใจก็ยอมได้
ช. จะกอดจะจูบทั้งคืนได้ไหม — ญ. จะกอดจะจูบทำไม เสียวใจเอย

“ช. จะกอดจะจูบทั้งคืนได้ไหม ญ. จะกอดจะจูบทำไม เสียวใจเอย” ด้วยคำร้องที่ฟังแล้วอาจจะดูล่อแหลม จึงได้รับการร้องขอจากผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับคำร้องดังกล่าวให้เปลี่ยนใหม่ ครูแก้วจึงได้เปลี่ยนเป็น “ช. จะอยู่กับพี่ทั้งคืนได้ไหม ญ. จะอยู่ก็ได้เป็นไร ขวัญใจเอย” จากนั้นเพลงดำเนินทราย ของกรมประชาสัมพันธ์ โดยการขับร้องของครูเอื้อกับมัณฑนา ก็มีชื่อเสียง ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก

ปี พ.ศ. 2497 วงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์มีการพัฒนารูปแบบการบรรเลงดนตรี ให้มีการร่วมกันบรรเลงระหว่างดนตรีไทยกับดนตรีสากล เรียกการบรรเลงรูปแบบใหม่นี้ว่า “วงสังคีตสัมพันธ์” หรือการบรรเลงแบบ “สังคีตสัมพันธ์”

เพลงดำเนินทราย รูปแบบสังคีตสัมพันธ์

เมื่อรูปแบบการบรรเลงที่เกิดขึ้นใหม่ได้เสียงตอบรับจากผู้ฟัง ครูเอื้อจึงเลือกเพลงดำเนินทราย มาปรับปรุงใหม่อีกครั้งเพื่อขับร้องและบรรเลงในรูปแบบสังคีตสัมพันธ์ ในการปรับปรุงใหม่ครั้งนี้ ครูเอื้อตั้งใจที่จะใช้ทำนองที่ถูกต้องตามวิธีการบรรเลงของดนตรีไทย เพื่อให้เกิดความสะดวกแก่นักดนตรีไทย และเมื่อท่วงทำนองถูกปรับ คำร้องก็จำเป็นจะต้องปรับตามด้วยการบรรจุคำร้องของครูแก้ว ดังนี้

ช. เธอรักพี่บ้างไหม ญ. ไม่รักจะมาด้วยทำไม
ช. ที่รักน่ะรักแค่ไหน ญ. แค่เพียงหัวใจก็ยอมได้
ช. **เจ้า**อยู่กับพี่ทั้งคืนได้ไหม ญ. จะอยู่ก็ได้เป็นไร **น้อง...ก็สุดแต่ใจ**
ช. **ขวัญฤทัยพี่ เจ้าหวานอย่างนี้ พี่หลงตายเอย** ญ. โอ้ ปากหนอปาก นี่แหละหวานมากไม่อยากเลย

ภาพที่ 10 *โน้ตเพลงดำเนินทราย รูปแบบสังคีตสัมพันธ์ เปรียบเทียบกับเพลงลาวดำเนินทราย ท่อน 2*

ดำเนินทราย สังคีตสัมพันธ์	ด ร–ด̣ล	–ด̣ช–ล̣ด	– – – –	– – – –	ซ ล ซ ม	ซ̣มร–ม ซ	– – – –	– – – –
	เธอรักพี่	บ้างไหม			ไม่รักจะมา	ด้วยทำไม		
ลาวดำเนินทราย	(ด ำ ร ำ ล	ด ำ ซ ล ด ำ)	(ด ำ ร ำ ด ำ ล	ด ำ ซ ล ด ำ)	(ซ ล ซ ม	ซ ร ม ซ)	(ซ ล ซ ม	ซ ร ม ซ)
ดำเนินทราย สังคีตสัมพันธ์	ด ร ด ล	–ด̣ช–ล̣ด	ซ ล ด ล	–ล̣ช–ซ̣ล	–ซ–ซ̣ม	– – – –	ซ ม ซ ซ̣ม	–ล̣ด–ซ
	ที่รักน่ะรัก	แค่ ไหน	แค่เพียงหัวใจ	ก็ยอม	ได้		เจ้าอยู่กับพี่	ทั้งคืน
ลาวดำเนินทราย	(ด ำ ร ำ ล	ด ำ ซ ล ด ำ)	– ม ซ ล	ซ ล ด ล	– – ซม	– – – –	ร ม ซ ล	ซ ล ด ซ
ดำเนินทราย สังคีตสัมพันธ์	–ม–ม̣ล	– – – –	ม ร ม ม̣รด	– ม ม –	–ม̣ช– –	ซ ล ด ร	–ม ซ ร	–ม̣รด–ด̣ล
	ได้ไหม		จะอยู่ก็ได้	เป็นไร	น้อง	ก็สุดแต่ใจ	ขวัญฤทัย	พี่
ลาวดำเนินทราย	– – มล	– – – –	– ซ ำ – ม ำ	– ม ำ ม ำ ม ำ	– ซ ำ ซ ำ ซ ำ	– ด ำ – ร ำ	– ม ำ ซ ำ ร ำ	ม ำ ร ำ ด ล
ดำเนินทราย สังคีตสัมพันธ์	– – ซล̣ด	–ม–ซลช	–ซ̣ม–ซ̣ด	–ล–ล	– – – ซ	–ม–ซ	– – – ล	–ด–ซ̣ล
	เจ้าหวาน	อย่างนี้	พี่หลง	ตายเอย	โอ้	ปาก	หนอ	ปาก
ลาวดำเนินทราย	– ร ำ ด ล	ด ล ซ ม	ร ม ซ ล	ด ำ ซ – ล	– – – ม	– – – ล	– – – ด ำ	– – – ล

หมายเหตุ. โดย กฤษฎา สุขสำเนียง, 2565.

รูปแบบใหม่ของเพลงดำเนินทราย มีท่วงทำนองที่เท่ากันกับเพลงลาวดำเนินทราย ทางบรรเลงของดนตรีไทยทุกประการ ครูเอื้อขับร้องคู่กับรวงทอง ทองลั่นธม (ศิลปินแห่งชาติ พุทธศักราช 2539) ขับร้องและบรรเลงบนบันไดเสียง A major จังหวะ Tango ความเร็ว ♩= 100

การปรับเปลี่ยนในรูปแบบสังคีตสัมพันธ์ เกิดขึ้น 2 แห่ง แห่งแรกปรับคำร้องเพียงคำเดียว จาก “จะ” เป็น “เจ้า” คือ “ช.จะอยู่กับพี่ทั้งคืนได้ไหม” เปลี่ยนเป็น “ช.**เจ้า**อยู่กับพี่ทั้งคืนได้ไหม” กับอีกแห่งหนึ่งนั้นปรับเปลี่ยนทั้งคำร้องและทำนอง จาก “ญ.จะอยู่ก็ได้เป็นไร ขวัญใจเอย” เปลี่ยนและเพิ่มเป็น “ญ. จะอยู่ก็ได้เป็นไร **น้อง...ก็สุดแต่ใจ** ช. ขวัญฤทัยพี่ เจ้าหวานอย่างนี้ พี่หลงตายเอย” ดังโน้ตที่ได้แสดงแล้วข้างต้น จากนั้นจึงกลับมาร้องด้วยคำร้องและทำนองเดิมจนจบ (ญ.โอ้ปากหนอปาก.....)

ภาพที่ 11 *ภาพประกอบวีดิทัศน์ เพลงดำเนินทราย รูปแบบสังคีตสัมพันธ์ เผยแพร่ทางสื่อออนไลน์*

หมายเหตุ. จาก *ดำเนินทราย สุนทราภรณ์ รวงทอง*, โดย Danai sukarbjai, 2011, YouTube (https://www.youtube.com/watch?v=wJG8rK86j7c).

อโศก สุขศิริพรฤทธิ์ (นักร้องและอดีตผู้อำนวยการส่วนบริหารการดนตรี กรมประชาสัมพันธ์) กล่าวว่า ตลอดระยะเวลาที่ตนทำงานในวงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์ ยังไม่เคยได้ยินการขับร้องและบรรเลงเพลงดำเนินทรายในรูปแบบนี้เลย เป็นที่น่าเสียดายที่เพลงดำเนินทรายในรูปแบบสังคีตสัมพันธ์ได้รับความนิยมไม่เท่ากับรูปแบบที่ครูเอื้อทำไว้ในครั้งแรก เป็นเพราะกลุ่มผู้ฟังติดหูกับการขับร้องคู่ของครูเอื้อกับมัณฑนาไปเสียแล้ว ปัจจุบันก็ไม่สามารถสืบค้นโน้ตฉบับสังคีตสัมพันธ์ได้ (อโศก สุขศิริพรฤทธิ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 21 มกราคม 2565)

เพลงสัญญาสวาท

นอกจากวงดนตรีสากลของกรมประชาสัมพันธ์แล้ว ยังมีวงดนตรีของเอกชนอีกหลายวงที่มีความสามารถและเป็นที่นิยมของประชาชน ส่วนมากจะมีคีตกวีเป็นครูเพลงผู้นำวงดนตรี ผลิตทั้งนักร้อง นักดนตรีและบทเพลงออกสู่สังคม หนึ่งในนั้นก็คือ ครูพยงค์ มุกดา หรือ นาวาตรีพยงค์ มุกดาพันธ์ (ศิลปินแห่งชาติ พุทธศักราช 2534)

จิรวุฒิ กาญจนะผลิน (การสื่อสารส่วนบุคคล, 21 กุมภาพันธ์ 2565) กล่าวถึงเพลงลาวดำเนินทรายว่า ครูพยงค์ มุกดา เป็นอีกท่านหนึ่งที่นำเพลงลาวดำเนินทราย มาปรับปรุงแล้วบรรจุคำร้องใหม่ให้ชื่อว่าเพลงสัญญาสวาท เป็นเพลงคู่ขับร้องต้นฉบับโดยอุดม เชียนเอี่ยมและอุไรวรรณ คล้ายบรรเลง

เพลงสัญญาสวาท บรรเลงด้วยวงสตริงคอมโบ บนบันไดเสียง G major ท่อน 1 จังหวะ Foxtrot ท่อน 2 เริ่มต้นด้วยจังหวะ Tango แล้วมาเปลี่ยนเป็นจังหวะ Beguine ตรงคำร้องที่ว่า “แต่เพียงนัดหมาย...” จนจบ ความเร็ว ♩ = 92

เนื้อเพลงสัญญาสวาท

ท่อน 1

จังหวะ Foxtrot ช.น้องนวลชวนชื่นเจ้าคงยืนคอยพี่อยู่นาน จงโปรดประทานอภัยให้นะพธู
ญ.อุ๊ยน่าอดสูหากใครรู้คงค่อนว่า อยากระเริงหลงลมวาจา
เชื่อคำชายนัดหมายลงมา กลับผิดเวลาน่าอายเหลือ
ช.โอ้ดวงตาสัญญานิ่มเนื้อ ว่ามาแล้วขอให้เชื่อ ช้าเร็วอย่าเบื่อเชื่อใจได้

ท่อน 2

จังหวะ Tango ญ.พี่นัดเวลาถ้าจะเลือน ช.พี่นัดตอนเดือนขึ้นใช่ไหม
ญ.ก็แล้วนี่เดือนอยู่ตรงไหน ช.เพิ่งเลยลับไปได้นิดหน่อย
ญ.ถ้าติดนัดอื่นสำคัญไม่น้อยจึงปล่อยให้เฝ้ารอคอยน้อยใจเอย
ช.มีเจ้าเพียงนี้มิได้มีใครอื่น ญ.นั่นซิถึงคืนแทบล่วงเลย
ช.โอ้ใจน้อยจริงอย่าเฝ้าค้อนติงเลยเจ้าเอย คืนจะลับเลยหมดเวลา

จังหวะ Beguine ญ.แต่เพียงนัดหมายพี่ยังสายยังผิดสัญญาหากร่วมเรียงเคียงคู่สู่วิวาห์
น้องคงคอยท่าตั้งหน้าแลหารำพัน
ช.พลั้งไปอภัยให้ทีต่อไปนี้มิต้องกลัวรักเจ้าชั่วนิจนิรันดร์นะ
พร้อม.เราอภัยกันขอพร่ำรำพันสัญญาเอย

ภาพที่ 12 *ภาพประกอบวีดิทัศน์ เพลงสัญญาสวาท เผยแพร่ทางสื่อออนไลน์*

หมายเหตุ. จาก *MV เพลง สัญญาสวาทต้นฉบับ อุดม+อุไรวรรณ*, โดย เมธา ปาวา, 2561, YouTube (https://www.youtube.com/watch?v=mtQm6R_sMOI).

ภาพที่ 13 *โน้ตเปรียบเทียบเพลงสัญญาสวาท ช่วงที่แตกต่างกับเพลงลาวดำเนินทราย และเพลงดำเนินทราย*

ดำเนินทราย	– – – –	–ม์ซ–ล	–ร์ด์–ร์ด์	–ม์ร์ร์–ร์	– – – –	–ร์ด์–ร์ม์	– –ด์ร์	ด์ม์ร์ด์
		ผูกพัน	ไม่ลืม	เลย		พี่เอ๋ย	อย่ามี	กลาย
ลาวดำเนินทราย	– มซล	– ร์ด์ล	– ม์ร์ด์	– ซ์ม์ร์	– – – –	– ด์ – ม์	– – – ร์	ด์ม์ร์ด์
สัญญาสวาท	–มซล์ด์ล	–ร์ด์ล	–ม์ร์ร์ด์	–ซ์ม์ร์	สัญญาสวาท ไม่มี 4 ห้องนี้			
	ต่อไปนี้	มิต้องกลัว	รักเจ้าชั่ว	นิจนิรันดร์				

ดำเนินทราย	– – – –	– – – –	– – – –	– – – –	– – – –	–ร์ม์–ร์ม์ร์	– –ด์ล	–ด์ซ–ล
						แม้รัก	เธอเลือน	เคลื่อนคลาย
ลาวดำเนินทราย	– – – –	– – – ด์	– ด์ด์ด์	– ด์ – ด์	– – – –	ม์ซ์ด์ร์	ม์ร์ด์ล	ด์ซ – ล
สัญญาสวาท	สัญญาสวาท ไม่มี 8 ห้องนี้							

ดำเนินทราย	– – – –	ซซ์ม์ซ–ล	–ด์–ร์	ด์ม์ร์ร์	– – – ร์ม์	– – – –	–ม์–ม์ร์	–ม์ม์–
		จะกลั้นใจ	ให้	ตาย	นะ		ถ้าหาก	เธอตาย
ลาวดำเนินทราย	– มซล	– ร์ด์ล	– ม์ร์ด์	– ซ์ม์ร์	– – – –	– – – –	– ม์ – ร์	ซ์ม์ม์ม์
สัญญาสวาท	สัญญาสวาท ไม่มี 4 ห้องนี้				– – – ร์ม์	– – – –	–ม์–ม์ร์	–ม์ม์–
					นะ		เรา อ–	ภัยกัน

ดำเนินทราย	ม์ม์ซ์–ซ์ด์	–ร์ม์–ม์	– – – ร์	ด์ม์ร์ด์
	พี่ขอกลั้น	ใจตาย	ตาม	เอย
ลาวดำเนินทราย	– ม์ – ร์	ซ์ม์ม์ม์	– – – ร์	ด์ม์ร์ด์
สัญญาสวาท	–ม์ซ์–ซ์ด์	–ร์ม์–ม์	– – ซ์ร์	–ม์ร์ด์–ด์
	ขอพร่ำ	รำพัน	สัญญา	เอย

หมายเหตุ. โดย กฤษฎา สุขสำเนียง, 2565.

จากการศึกษาเพลงสัญญาสวาท ของครูพยงค์พบว่า ทำนองท่อน 1 ไม่ต่างจากต้นฉบับทางดนตรีไทย ส่วนท่อน 2 นั้น ส่วนใหญ่จะเหมือนกับเพลงดำเนินทราย ของครูเอื้อในฉบับที่ขับร้องโดยครูเอื้อกับมัณฑนา แต่ตัดตอนท้ายให้กระชับต่างจากรูปแบบอื่น ๆ ที่ไม่ย้อนทำนอง

เพลงคืนพิศวาส

ครูเพลงอีกหนึ่งท่านที่นำเพลงลาวดำเนินทราย ไปทำเป็นเพลงเนื้อเต็ม คือ ครูสมาน กาญจนะผลิน (ศิลปินแห่งชาติ พุทธศักราช 2531) ให้ชื่อเพลงว่า “คืนพิศวาส” ผู้ที่บรรจุคำร้องคือ ครูเกษม ชื่นประดิษฐ์ ขับร้องคู่โดยทนงศักดิ์ ภักดีเทวา กับนงลักษณ์ โรจนพรรณ บรรเลงโดยวงเครื่องสายผสม บนบันไดเสียง G major ความเร็ว ♩ = 90

เนื้อเพลงคืนพิศวาส

ท่อน 1

ช.คืนนี้ใช่ไหมน้องพี่ น้องลืมหรือเปล่าคนดี กี่ปีแล้วแก้วตา
ญ.เหมือนรักเราเพิ่งผ่านมาชั่วคืนพี่ขาเตือนใจ
ช.น้องจำได้หนา ญ.พี่ขาน้องลืมไม่ได้
ช.เมื่อคืนนั้นพระจันทร์นวลใย ญ.จ้ะ เมื่อคืนนั้นพระจันทร์นวลใย
ช.เจ้ายังจำได้ไหมพี่ขออะไรหนา เจ้ายังหนีหน้าเอียงอาย
ญ.จะถามทำไมก็ไม่รู้ ช.ชื่นชูไหนว่ารู้ลืมไม่ได้
ญ.รู้ดีอยู่แก่ใจ ช.ก็ไยไม่เผยวาจา

ท่อน 2

ญ.ไม่เอาเค้าอายเค้าไม่ใช่หรือ ช.พี่ถามโดยซื่อไหนบอกหน่อยหนา
ญ.ไม่รู้ไม่บอก ช.บอกเถิดหนา
ญ.เดี๋ยวถูกหยิกขาจะว่าเค้าทำไม่ได้ ช.เอ้า หยิกให้ช้ำไม่เห็นระกำแค่ไหน
ญ.น้องอายจริง ๆ ช.โถยอดหญิงน้องอายไปได้ งั้นมาใกล้ ๆ คงไม่มีใครแอบมอง
ญ.แน่ะ แจ่มจันทร์หันมาจ้อง ช.ท่านมองแล้วคงไม่บอกใคร
ญ.น้องกลัวท่านไปกระซิบดาว ช.เจ้าอย่าอายเลยน้องเอย ก่อนพี่เคยขอเจ้าก็ให้อะไรนะเจ้า
ญ.พี่เฉลยขอเชยแนบกอดอ้อนออดทุกคราว
ช.พี่ขอกอดเจ้านิดเดียวเมื่อไหร่น้องลืมหรือไรคนดี
ญ.อายน้ำคำน้องจำไม่ได้หลายขวบปี
ช.พี่ยังจำมิจืดจาง พี่จูบปรางน้องกี่ที ญ.น่าบัดสี หยุดทีน้องอายวาจา
ช.หอมปรางซ้ำพี่ยังเคยเอ่ยคำ
ญ.จำไม่ได้ ช.นึกดูใหม่ ญ.อ๋อ จำได้ขอวิวาห์
พ.รักผ่านนับวันเดือนปี คือที่รักเราเวียนมาพาให้รักรัญจวน

ภาพที่ 14 *ภาพประกอบวีดิทัศน์ เพลงคืนพิศวาส เผยแพร่ทางสื่อออนไลน์*

หมายเหตุ. จาก *คืนพิศวาส ... ทนงศักดิ์ ภักดีเทวา – นงลักษณ์ โรจนพรรณ*, โดย Rasa siri, 2014, YouTube (https://www.youtube.com/watch?v=2TlHmZ5YbrA).

ผู้ประพันธ์เพลงนี้คือครูสมาน กาญจนะผลิน เดิมท่านเป็นนักดนตรีไทยผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญดนตรีไทยเป็นอย่างดี เพลงลาวดำเนินทราย ที่ท่านนำมาปรับปรุงเป็นเพลงเนื้อเต็มนี้จึงมีความถูกต้องครบถ้วนตามรูปแบบของการบรรเลงดนตรีไทย (ทางบรรเลง) เกือบทั้งหมด เว้นแต่ตอนช่วงต้นก่อนจะขึ้นท่อน 2 ท่านได้เพิ่มทำนองเพลงอีก 2 ห้องเพลง (2 จังหวะ) เพื่อให้ท่อน 1 กับท่อน 2 แยกออกจากกันอย่างชัดเจน

คุณค่าของเพลงลาวดำเนินทราย

การสร้างสรรค์งานศิลปะเพื่อสนองความต้องการ และเป็นการแสดงออกของอารมณ์ตามความพอใจจนเกิดความพอดี เป็นหลักการที่ทำให้เพลงลาวดำเนินทราย ได้รับการพัฒนาปรับปรุงขึ้น เป็นเพลงลาวดำเนินทรายในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่เหมือนกัน อาทิ เพลงไทยดำเนินดอย พระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพลงดำเนินทราย ของวงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์ เพลงสัญญาสวาท และเพลงคืนพิศวาส เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างที่เกิดขึ้น บทเพลงก็ยังคงโครงสร้างหลักไว้ได้อย่างสมบูรณ์ เอกลักษณ์ของเพลงมิได้สูญหายไป แต่ด้วยหลักการและทฤษฎีทางดนตรีที่คีตกวีผู้สร้างสรรค์ผลงานได้นำมาใช้ ทำให้บทเพลงได้รับการแต่งเติมให้งดงามมากยิ่งขึ้น ด้วยท่วงทำนอง จังหวะ ตลอดจนความสละสลวยของภาษาที่ได้รับการเลือกสรรมาบรรจุไว้อย่างเหมาะสม ลงตัว และงดงามที่สุด ทั้งนี้ส่วนที่เสริมและเติมเต็มความงดงามของบทเพลงให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นก็คือการเรียบเรียงเสียงประสานที่ไพเราะ เหมาะสมกลมกลืน การบรรเลงที่ได้อรรถรสของนักดนตรี น้ำเสียงและการสื่ออารมณ์ของนักร้องที่ถ่ายทอดความงดงามของบทเพลงสู่ผู้ฟัง

จากการศึกษาเพลงลาวดำเนินทรายทุกรูปแบบพบว่า ผลงานเพลงดำเนินทราย ของครูเอื้อกับเพลงคืนพิศวาสของครูสมาน มีความเหมือนหรือใกล้เคียงกับทำนองดนตรีไทยมากที่สุด ด้วยคีตกวีทั้งสองท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในบทเพลงไทยเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ความเข้าใจและซาบซึ้งต่อบทเพลงลาวดำเนินทรายที่มีอยู่เต็มเปี่ยม จึงเป็นปัจจัยให้เพลงลาวดำเนินทราย ท่วงทำนองเดิมได้รับการสร้างสรรค์ให้เป็นผลงานศิลปะชิ้นใหม่ขึ้นได้อย่างไม่ยาก

หากจะมองเพียงผิวเผิน นักดนตรีไทยบางคนอาจคิดแต่เพียงว่าทุกเพลงที่กล่าวมานั้นเป็นเพลงลาวดำเนินทรายเหมือนกันทั้งหมด จนนำมาซึ่งความผิดพลาดคลาดเคลื่อนในการบรรเลงและขับร้องได้ ดังนั้น นักดนตรีที่จะบรรเลงเพลงใดเพลงหนึ่งข้างต้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาบทเพลงนั้น ๆ ในฉบับที่สมบูรณ์ก่อนการบรรเลงจริง

สรุปและอภิปราย

ตลอดระยะเวลาประมาณ 100 ปี ของเพลงลาวดำเนินทรายนั้น บทเพลงได้รับความนิยมแพร่หลายมาโดยตลอด ตั้งแต่ระดับพระราชวงศ์จนถึงสามัญชนทั่วไป ด้วยท่วงทำนองเพลงอันไพเราะน่าฟังและมีเอกลักษณ์ในตัว โดยเฉพาะทำนองบรรเลง เพลงนี้จึงได้รับการนำไปปรับใช้ไม่น้อยกว่า 6 ครั้ง จากคีตกวีผู้ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นเยี่ยมในวงการดนตรีของประเทศไทย แต่บนความแตกต่างนั้น ก็หาได้ทำให้คุณค่าและความงดงามของบทเพลงลดน้อยลงแต่อย่างใด

บทพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพลงไทยดำเนินดอยเท่านั้น ที่คงท่วงทำนองเช่นเดียวกันกับเพลงลาวดำเนินทราย ทั้งทางขับร้องและทางบรรเลง ปรับปรุงขึ้นตามจารีตของเพลงไทยแบบแผนเช่นเดียวกับเพลงลาวดำเนินทรายทางเปลี่ยน ส่วนรูปแบบที่นำมาทำเป็นเพลงเนื้อเต็ม เป็นลักษณะของเพลงไทยสมัยนิยม ล้วนได้รับการปรับปรุงมาจากทำนองดนตรีของพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ทั้งสิ้น

การปรับปรุงดังกล่าว ในท่อนที่ 1 ยังคงรักษาโครงสร้างตามทำนองการบรรเลงดนตรีไทยไว้ได้คงเดิม การเปลี่ยนแปลงท่วงทำนองเกิดขึ้นเฉพาะในท่อนที่ 2 จะพบทั้งการตัดทอนและเพิ่มเติมจังหวะหรือทำนองเข้าไปในบทเพลง ยกเว้นเพลงดำเนินทราย รูปแบบสังคีตสัมพันธ์เท่านั้น ที่ครูเอื้อเจตนาปรับปรุงใหม่เพื่อให้บทเพลงมีความยาวเท่ากันกับทำนองบรรเลงดนตรีไทยของเก่าทุกประการ

เพลงลาวดำเนินทราย เป็นตัวอย่างหนึ่งของงานสร้างสรรค์ทางศิลปะ ที่นับได้ว่าเพียบพร้อมไปด้วยอรรถรสแห่งคีตการ ดังที่อาจารย์มนตรี ตราโมท (ศิลปินแห่งชาติ พุทธศักราช 2528) กล่าวว่า “*ธรรมดาเพลงที่ดี ถึงศิลปะ ย่อมจะมีผู้นิยม และบรรเลงกันอย่างแพร่หลายแล้ว ก็จะต้องยืนยงอยู่มาจนถึงปัจจุบัน... เพลงที่ดีนั้น จะยังดำรงอยู่เป็นอมตะ ยิ่งฟังก็ยิ่งเพราะขึ้นทุกที*” (มนตรี ตราโมท และ วิเชียร กุลตัณฑ์, 2555)

รายการอ้างอิง

มนตรี ตราโมท และวิเชียร กุลตัณฑ์. (2555). *ฟังและเข้าใจเพลงไทย.* อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

เมธา ปาวา. (2561, 18 กรกฎาคม). *MV เพลง สัญญาสวาทต้นฉบับ อุดม+อุไรวรรณ.* YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=mtQm6R_sMOI

Danai sukarbjai. (2011, 25 พฤศจิกายน). *ดำเนินทราย สุนทราภรณ์ รวงทอง.* YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=wJG8rK86j7c

Metro Records. (2014, 14 ตุลาคม). *ดำเนินทราย มัณฑนา สุนทราภรณ์.* YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=zwqcVA0u62I

Rasa siri. (2014, 22 เมษายน). คืนพิศวาส ... ทนงศักดิ์ ภักดีเทวา – นงลักษณ์ โรจนพรรณ. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=2TlHmZ5YbrA